

Sjur Harby på trammen, med nye takrenner og restaurerte dører. Mildt bekymret over utgiftene.

ARTIKKELSERIE:

Sjur Harby har kjøpt en 150 år gammel falleferdig husmannsplass. Gjennom fire artikler følger vi prosessen fra kontrakt til ferdig rehabilitert perle. Første artikkel stod i forrige utgave av Lev Landlig.

Så står du der med et helt lite hus, det er ditt og det er verdens fineste. Eller skal bli. Håndverkerne har ventelister, og du må ha spesialkompetanse om resultatet skal bli bra. Når kan du sette i gang, hva skal det koste og i hvilken rekkefølge skal tingene skje? Hvor mye tid vil du trenge? Mye tid, sa du? Ja, nettopp. Gamle hus trenger tid, det ligger i deres natur. Gamle hus kan ikke utsettes for tidsklemmer og stress. Du og huset skal bli kjent, bli gode venner – finne tonen.

Og alt jeg fortsatt lurere på

Husmannsplassen Nordengen i Rokoberget ved Løten ble kjøpt en gnistrende høstdag. Ved overtakelsen lå den der i vinterprakt, nedfrosset, men fremdeles fuktig. Hva har skjedd etter at Sjur Harby signerte kontrakten?

– Jeg åpnet kjellerlemmen for at fuktigheten ikke skulle stå og stange i kjelleren. Taket var dårligere enn antatt og måtte tas snarest. Jeg startet jakten på håndverkere, etter folk som skjønner seg på gamle hus og som ikke skifter ut mer enn nødvendig. Jeg lette etter fagfolk som ikke på død og liv skal ha rette vinkler, som kan skille gode materialer fra halvgode, og som har vett til å spørre.

GODE RÅD OG NYE NABOER

– Når du har kjøpt et gammelt hus, mangler det ikke gode råd fra venner, og påstander om at det helt sikkert blir dobbelt så dyrt og at alt tar dobbelt så lang tid. Nå er jeg i en kritisk fase, hvor huset, omgivelsene og jeg skal bli dus. Det er spennende og nytt, jeg har fått nye naboer – like nysgjerrige og forventningsfulle som jeg. Hvem er de? Hvem er jeg for dem? Hvordan skal vi forholde oss til hverandre? Gjennom mennesker med lokalkunnskap om huset, vil jeg få tilgang til dets historie.

Folk her er vennlige, imøtekommende og beskjedent nyfikne på beboer og planer. De lurere på hva som »

I en tid med så høy endrings-
takt trenger vi
steder hvor
tiden står stille

Sjur er halvveis med huset.

Tomta er omgitt av gammelt jordbrukslandskap med dyr på beite.

Den gamle lynkomfyren er for sliten til å beholdes.

En bit av kakkelovnen fra Arvika som er klar for remontering.

Naboer beundrer og kommenterer huset.

Utsikt fra spisestuevinduet mot åker, skog og den doble tuedoen.

Sjur skraper kjøkkengulvet for maling, lag for lag. Kalkpussen er fjernet på alle pipemurer og brannvegger.

sker på Nordengen. Mange har mye å fortelle og bidra med. Og jeg er fremdeles optimistisk på nesten alle måter.

HUSETS HISTORIER OG SPOR

Å kjøpe gammelt innebærer noen fundamentale valg: Enten å ta tiden tilbake, lete fram sporene, foredle dem, finne og ta vare på historier. Eller slette dem, gi huset et nytt uttrykk, rette opp skjevheter, male og dekke over. Da kan du vel like godt kjøpe nytt, vil noen hevde.

Sjur Harby er utdannet arkeolog og vil vel grave frem alt som er mulig, eller hva?

– Ved å gi det som jeg nå har overtatt en status, gi slitaskjen en gjenvunnet stolthet, kan jeg samtidig bidra til å gi stedet og stedets beboere en verdighet. I en tid med så høy endringstakt trenger vi steder hvor tiden står stille. Jeg synes det er et paradoks at vi i dag lager nye møbler med slitasje-look og kaller det shabby chic. Jo flere spor jeg kan ta vare på, jo nærmere kommer jeg historiene til menneskene som har bodd her. Det har en egen verdi for meg.

På et av soverommene i andre etasje bodde en gang en enslig kar som var skomaker i bygda. Det har jeg fått vite av naboene. Sporene etter arbeidsbenken hans synes fortsatt på veggen. Kunnskapen om skomakeren gir sporene en mening, nå er det opp til meg om jeg vil la historien følge huset i stedet for å slippe og sparkle det vekk.

Huset har også et hull i veggen som du ser på utsiden. Før i tiden hadde de rett og slett laget et hull rett ut i friluft fra utslagsvasken inne, og plutselig blir det en morsom historie av et pussig karaktertrekk. Det vil jeg ta vare på.

TAKET BLE BRA, NÅ STYRER JEG MED ROMINDELING

Håndverkerne til takjobben kunne starte i februar.

– I stedet for å ta spontaket tilbake, valgte jeg ny, enkeltkrummet taktegl fra Sverige. Resultatet ble veldig bra. Og dyrt, for 140 kvadratmeter har jeg betalt 250 000, men det inkluderer utskifting av to hele takstoler. Ti sperreender er erstattet med nye materialer. Trevirket er plukket ut på den lokale bygdesaga og telgjet for hånd. Tidkrevende og kostbart, men lønnsomt i det lange løp.

Innvendig vil jeg endre husets rominndeling. I dag må du ut i den kalde gangen for å bevege deg fra den ene delen av huset til den andre. Det vil jeg unngå, men det forutsetter en stengt dør og en ny åpning mellom kjøkken og spisestue. Og der har du dette med historiene igjen; tidligere var dette huset i en periode bebodd av mange mennesker, en liten familie pluss en taterfamilie på fem, samt enkeltboende som leide seg husrom. Rett etter krigen ble huset, ifølge mine kilder, nærmest brukt som en slags sosialbolig.

Utedoen er fremdeles todelt – en for kvinner og en for menn, og det sier noe om trangboddheten. Det var to kjøkken, hvorav det ene har spor etter to komfyrer. Det ene kjøkkenet fjernes. Valg av nye romløsninger styres ellers av lysforhold og hva som er naturlig for mitt bruk.

RÅTEN DUKKET OPP – OG INNVENDIG HAR JEG TENKT OM IGJEN

Det skal noe til å pusse opp gammelt uten å støte på uventede utfordringer. Nordengen skiller seg ikke ut i så måte.

– Samtidig som vi la teglstein utvendig, begynte håndverkerne å rive panel og tak innendørs. I det kjøkkenet som skal bli spisestue, ble huntonittplater, takplater og linoleumsgulv fjernet, og i stua rev vi panel, lettvegg og takplater. Da kom råteskader til syne under vinduene. Tømmerstokken var hul og delvis fylt med isolasjon. Det var én overraskelse. En annen var lukta i et av rommene. Jeg kjente den på visningen og jeg lurte på om det hadde vært dyr der. Det var en stram lukt som ikke lot seg fjerne av luftrensere. En nabo ga meg forklaringen og fortalte om dobøtta som tidligere hadde stått der. Jeg har fjernet gulvmalingen og vil beholde plankene, siden de er fint slitt og ellers i god stand.

Da Sjur kjøpte huset, var han ikke sikker på om det elektriske anlegget fra 1949 skulle erstattes med et nytt eller om livet rett og slett skulle leves strømfritt på Nordengen. Og hva med husets historie i lys av nye og egne behov? Og glavaisolasjonen som han likte så dårlig? Hvordan har brikkene falt på plass underveis?

BALANSEN MELLOM Å BEVARE, SKIFTE TIL NOE ANNET OG ERSTATTE MED DET SAMME

– Dette huset skal fungere i forhold til mine behov. Jeg er antikvar og det gir meg mange kvaler, men også gode øyne å se med. Når det gjelder elektrisitet eller ikke, så skal beslutningen få hvile, jeg er fortsatt usikker. Men jeg har bestemt meg for å sette inn to nye ovner. Den ene er en svensk kakkelovn fra et tilsvarende hus ved Arvika, den andre en klebersteinsovn fra Gudbrandsdalen. Ovnene har opprinnelig ikke noe med huset å gjøre, men de er viktige for mitt behov. De gamle jernovnene som ble brukt her, magasinerer ikke den varmen som er nødvendig i vinterkulden. Det vil de nye gjøre.

Slike betraktninger vil jeg tillate meg. Jeg er ikke gjennomført, jeg skiller på sporene og blir ikke for prinsipiell. Det er en del tidligere endringer som er gjort her uten tanke på det estetiske. Og det er andre ting som jeg mener vil gi huset en karakter og et uttrykk som er viktig for meg, og som jeg synes blir vakkert selv om det ikke var sånn før. »

Sjur tok bilde av en veranda i Løten i 1995 (til venstre), den skal han nå få kopiert foran sitt eget hus. Det gamle svartvitt bildet er fra samme sted, og snekkeren som skal sette opp Sjurs verandaer står midt på bildet. FOTO: PRIVAT

LES I NESTE NUMMER

Nå skal fargevalgene tas. Under to lag med gulv i stua fant Sjur et enda eldre tregulv, som er råteskadet. Ny utedo skal bygges og ideen om et lysthus tar form. Hagen er på tre mål, med diverse beplantning. Hvordan tar Sjur tak i utearealet, busk for busk, for å skape den hagen han ønsker seg? Og hva med grindene, gjerdene og husets tilhørighet i kulturlandskapet?

Men glavaen rundt vinduene skal ut og erstattes med mose. Min antikvarkollega viste meg hva slags mose jeg skal se etter, hvor jeg finner den og hvordan jeg stapper den inn mellom vindu og vegg. Vinduene ellers må skrapes, kittes og males med linoljemaling, utvendig er den jobben ferdig nå. Allerede før jeg startet arbeidet, bestemte jeg meg for en ting: jeg ville bruke malmet virke, den hardeste delen av trestokken. Det koster mer, men det varer lenger. Jeg ville gjennomgående prioritere høy kvalitet og så langt som mulig bruke tradisjonsba-

serte teknikker og løsninger. Har jeg ikke råd til det, lar jeg heller være og venter. Men her er jeg i strid med huset selv, som ellers bærer preg av både varierende kvalitet på materialer og kjappe løsninger.

Den nye huseieren på Rokoberget er halvveis til målet og midt i oppussingen. Ting tar form, men det er et stykke igjen. Og han har noe å leve opp til, for som historiker og museumsmann Yngvar Nielsen en gang skrev: «at det, man ser fra Rokoberget, er baade meget og vakkert».

NORDENGEN:

Valget et tatt, det blir to verandaer på Nordengen:

• **Veranda 1:** Settes opp foran inngangspartiet til å nyte vin og kaffe, og for å beskytte den innadslående ytterdøra. De gamle dørbladene er slitt av vær og vind og regn, noe som har ført til råte i gulvet innenfor.

• **Veranda 2:** Kommer utenfor spisestuen, der morgensola kommer og hvor det er utsikt mot vest, nord og øst. Denne kopieres etter en nedrast veranda fra eiendommen Dorthelund i Løten. Sjur har et bilde av den originale verandaen fra 1995, samt to eldre bilder.

Ny overraskelse: Råte i stuegulvet. Det er to lag med gulvplanker. Det øverste er trolig lagt i 1950-årene og dekker over råteskader i det som er under. Gulvet skal rives, og kanskje må Sjur ta alt sammen. Han starter med bjelkene.

Takrennene er nå satt opp. Sjur valgte sink, som var materialet i de gamle. Alle skjøter måtte loddes og nedløpet lages for hånd. Både materialer og arbeid gjorde at 27 meter takrenne kom på rundt 25 000 kroner. (Sjur hadde ikke mottatt regningen da Lev Landlig gikk i trykken.)

Lukten i det ene rommet: Et firma på Hamar som driver med røyk- og luktsanering kommer for å smøre på en velling som «spiser opp» årsaken til at det lukter. Pris mellom 3000–4000 kr.